

Jak jsem poznal letošního osmdesátníka prof. MUDr Miroslava Engliše, DrSc.

Bylo to před půl stoletím, na konci let padesátých. To ještě neměl tolik titulů. Už tehdy se však projevoval jeho kritický a zasvěcený pohled na důležitou medicínskou problematiku. S doktorem Rádlem jsme tehdy řešili nálezy paraproteinemií u pacientů, kteří neměli klinické projevy mnohočetného myelomu. Nesouhlasil s našim výsledkem typizace paraproteinu u jednoho našeho pacienta. Trochu nás to popudilo, ale po opakování imunoelektroforetického vyšetření s kvalitnějším antiserem jsme byli nuceni uznat, že Engliš má pravdu. Problematiku imunoglobulinů a gamapatií měl důkladně prostudovanou, jak o tom svědčí jeho pozdější souborná publikace. A nebyla to jenom tato tematika. Od začátku 60.let, díky prof. Astrupovi z Dánska, se začal i u nás vehementně uplatňovat acidobazický metabolismus. Návrh Englišova nomogramu pro kategorizaci smíšených poruch považuji za vůbec nejlepší. Další byly proteinurie, jejich třídění, diagnostický a klinický význam. Musím přiznat, že teprve od Engliše jsem se dozvěděl, že Bence Jonesova proteinurie, nejsou dva pánové, kteří přišli na její diagnostický význam, ale jeden s častým příjmením v Anglii (jako u nás kupř. Novák). Pro zpřesnění se proto uvádí, že je to Jones od rodiny Benců. Přehled publikační činnosti prof. Engliše jsem si připomenul z databáze PubMed (NHL); bylo jich tam 64, nejsou to všechny, ale ty nejdůležitější. Zarazila mne nejstarší citace, totiž z roku 1929. To jsem už byl sice na světě jako velmi čerstvý novorozenec, ale Engliš musel být v té době ještě „na houbách“. Teprve po podrobnější identifikaci, jsem zjistil, že se nejedná o autora Englis M. ale Englis DT; kromě toho práce pojednávala o následcích lesních požárů. Další uvedená publikace je datována o 30 let později, rok vydání je 1959, a to v Časopise lékařů českých. Autorem je zcela jistě M. Engliš. Proč se o ní zmiňuji je téma – nukleové kyseliny. V té době, tvrdého vměšování politických představitelů do vědy, jakákoliv zmínka o genetice respektive dědičnosti, kde hlavní úlohu hrají právě nukleové kyseliny, znamenala tvrdý postih. Genetika podle sovětských vědců Mičurina a Lepešinské byla „buržoazní pavěda“, mající malý význam, snad u banánových mušek octomilek, ale naprosto žádný pro socialistickou společnost vedenou k zářivým zítřkům komunistickou stranou, kdy vývoj socialistického člověka je dán závěry stranických schůzí a ne pochybnými geny v nějakých chromozomech. Nejčerstvější uvedená citace je z roku 2009; pojednává o diagnostickém významu srdečních troponinů, což plně ukazuje na Englišův zájem o velmi důležitou problematiku kardiovaskulárních onemocnění. Profesor Engliš je také znám jako výborný učitel a přednášec. Jeho ústní sdělení jsou věcná, bez zbytečných nic neříkajících slov nebo vět, jdou k jádru problému. Posлуhač se vždy dozví, co je to nejdůležitější. Je však obávaný examinator při atestacích z oboru klinické biochemie. Víím to jako člen této komise. Uchazeče nechá nejprve povídat, co ví o dané zkušební otázce. Pak uvede konkrétní příklad určitého pacienta, jeho krátkou anamnézu, klinický obraz i výsledky dosavadních vyšetření. Následuje zásadní otázka: Co důležitého doporučíte ještě

vyšetřit, aby diagnostický a terapeutický problém byl vyřešen, a proč. Tedy se přesvědčit, jak uchazeč dovede přemýšlet a s fakty pracovat. Poznal jsem Mirka Engliše, jak se projevuje jako „obyčejný člověk“, tedy jako živá bytost na této planetě. Pro některé lidi se může zdát nepřístupný, málo emotivní, který se moc nesměje. Ale není tomu tak. Blíže jsem ho poznal, když jsem s ním spal, přesněji řečeno (aby nevznikl nesprávný dojem) sdílel společný hotelový pokoj na jedné odborné akci. Mohu říci, že jsem byl velmi spokojen. V noci jsme opravdu spali (nechrápal) a neprotlachali část noci, v koupelně a na WC se zdržoval minimální dobu, co jsme si ujednali, to vždy splnil. A ještě něco k jeho charakteristice: Telefonní rozhovor s ním nikdy nepřesáhl 40 – 50 sekund. Obvykle probíhal takto: Ahoj, tady Engliš, jak se máš? (Na odpověď nečekal). Chceš si něco přivydělat? Jako penzista nějaký horentní příjem nemáš. Mohl bys přednášet v doškolovacím kurzu na téma (Uvedl problematiku o kterou asi nebyl mezi přednášejícími velký zájem, byla však důležitá a já jsem to bral jednak jako výzvu i jako gymnastiku mozku), tak jsem souhlasil. „Přesný termín se ještě dozvíš. Měj se, ahoj“. - Ještě něco bych rád uvedl na správnou míru. Na počátku devadesátých let jsme spolu letěli na kongres do Austrálie. V letadle jsme dostávali pravidelně najíst. Podle mne až dost, při té nečinnosti. Engliš však snědl vše a když jsem odmítl moučníky, dojedl je taky; dokonce mu je přenechala i jedna starší dáma sedící v naší řadě. Když jsem se tak díval na jeho postavu, uvažoval jsem, kam ty kalorie v něm mizí. Podle 2. věty termodynamiky by se měl buď přehřát nebo ztloustnout. Nic takového se nestalo. Nabyl jsem tím přesvědčení, že se pravděpodobně chová jako metabolická černá díra. Když jsme po delší době dorazili na letiště v Melbourne, to bylo o půlnoci, celníci mi sebrali konzervy (respektive jsem je dobrovolně vydal, abych nemusel platit pokutu 5 000 dolarů australských), měl jsem notný hlad, kdežto Engliš spokojeně odkráčel k autobusu a odjel na místo ubytování. Já jsem se trochu najedl až druhého dne pozdě dopoledne a v podstatě byl hladový po celou dobu trvání kongresu, protože 200 US dolarů, které jsem si tehdy mohl v ČR vyměnit (to byla pro všechny horní hranice), stačilo jen na velmi skrovné ubytování a ještě chudší stravování. Engliš měl, sice malou, ale postačující energetickou zásobu z letadla. Později jsem zjistil, že si udržuje vzorně vyváženou energetickou homeostázu: Je neustále v pohybu, stále jakoby někam spěchal, vyráží na horské túry při každé příležitosti. Pak může s chutí a dobře jíst. V tomto ohledu může být vzorem při prevenci světové epidemie nadváhy a obezity.

Vážený a milý příteli, já jsem už osmdesátku prodělal a tak jsem Ti chtěl trochu zlomyslně prozradit – „bude ještě hůř“. U Tebe to však neplatí, Tvé geny proteinů teplovního šoku jsou připraveny ochránit Tě před jakoukoli stresovou situací, do které také patří účinek pokračujícího věku na lidské tělo. Ty vydržíš ještě hodně dlouho, a to Ti moc přeji. Jarek.

Jaroslav Masopust

Od počátku, kdy jsem jubilanta poznal, vybavuje se mi fascinující osobnost Petra Payna. Mistr Oxfordské univerzity narozený v roce 1380, viklefitský disident, anglický emigrant, žijící dlouhá léta až do smrti v Čechách. Počeštěný husita, disponující brilantním mozem, schopností formulovat myšlenky v řeči a hledání kompromisu v činech. V českých dějinách je známý jako Mistr Engliš. Neúchylný v tom, co považoval za pravdu, nepokořitelný a neúnavný. Nesmrtelná byla jeho bratislavská řeč k císaři Zikmundovi (1429), srovnávající bezvýznamnost mocného monarchy ve srovnání s vznešeností pravdy a dobra. Když obhajoval jeden ze čtyř pražských artikulů na legendárním Basilejském koncilu, chtěli oponenti vyřešit neprůstřelnost a sílu jeho argumentů inovací kostnické Husovy hranice, ale toto „bohulibé“ přání nemohlo být realizované, protože ochranná husitská vojenská moc byla dostatečně odstrašující. Je příznačné, že Mistr Engliš hájil Pražský artikul o nutnosti chudoby církve. Chudoby, spojené s niterností a vnitřním přesvědčením. V celkem spokojeném závěru života v pražských Emauzech až do roku smrti (1456) byl patrně inspirátorem vzniku Jednoty bratrské, jednoho ze dvou květů husitství, na které by se nemělo zapomínat. (Prvním z nich je na svou dobu naprosto neskutečná myšlenková, náboženská tolerance, předjímající o asi 400 let světový vývoj).

Snadno nalezneme, pokud ovšem hledat chceme, kolik společných znaků vykazují oba Mistři Englišové. Oddanost věci, spojená s neutuchajícím úsilím v jednání pro její prospěch! Schopnost řešit problémy své profese, umění inspirovat druhé, hájit skutečnost před jejím lesklým, falešným a pro ne zcela čisté zájmy zkresleným obrazem. Při příležitosti zamyšlení nad osmdesátinami našeho pana profesora mne často napadá, kolik lidí, zanícených pro svou práci ještě zbývá. Snad je to z mé strany jen moralizování člověka v pokročilém

věku, ale vidím tak málo skutečných odborníků, kteří přechovávají poselství laboratorní medicíny jak v hlavách, tak i v srdci, kteří jednoznačně preferují poznání před byznysem, vědu před kódy pojišťoven, pacienta před normami. Ubývají! Možná nenávratně a nenapravitelně.

Mám několik osobních vzpomínek na jubilanta. Jednu uvedu. Je ze sjezdu Československé společnosti klinické biochemie konaného asi tak v polovině osmdesátých let v Banské Bystrici. Za přesnost data a místa neručím, za ostatní ano. V té době byl pan profesor velmi řízný muž, vyzařující do okolí obrovské kvantum respektu a po pravdě řečeno šel z něj docela obyčejný strach. Když jsem instaloval svůj poster, zjistil jsem, že sousední je už nainstalovaný a že má zcela identické téma jako můj. Autorem byl prof. Engliš. Rychle jsem ten svůj nainstaloval a snažil se zmizet, dokud je čas. Nestihl jsem. Autor se najednou objevil v sále, nekompromisně a bleskově nakráčel k mému posteru a začal pozorně studovat. Orosil jsem se, stačil jsem se schovat za roh a prožil jsem několik děsivých okamžiků. Ozvalo se pochvalné zamručení. Něco v tom smyslu, že „ten pacholek to má lepší, než já“. Od té doby mne přešel strach a zůstal jen oprávněný odborný respekt. A ještě jeden prospěch z „incidentu“. Významně zvýšené sebevědomí, věc nesmírně potřebná, pokud je aspoň zčásti podložená.

Těch vzpomínek a těch úvah by bylo možné uvést ještě mnohem víc, ale říká se, že v nejlepším se má přestat. Zbývá už jen málo. Popřát hodně zdraví jubilantovi a jeho nespočetnému houfu vnoučat. Vnoučatům pak, aby si ještě dlouho užívala péče a lásky svého dědečka.

*Za redakci časopisu
Bedřich Friedecký*

Profesoru Englišovi k osmdesátinám

Je málo klinických biochemiků v Čechách, kteří by byli tak známí – a to nejen v Čechách (a na Slovenku), ale i světově. V Čechách by se mohlo zdát, že je to tím, že více než 50 let (sic !!!) pracuje na Katedře klinické biochemie IPVZ, učil tedy a zkoušel prakticky všechny, kteří v oboru pracují. To by ale ve světě neplatilo – ale i tam je znám jako skvělý odborník, vynikající především v některých oblastech našeho oboru – acidobazické rovnováže, imuno elektroforéze, monoklonálních proteinů, proteinuriích, kardiálních markerech a dalších oblastech. Nejen odborné, ale i organizační schopnosti na světové úrovni předvedl mimo jiné jako předseda organizačního výboru 14. Evropského kongresu klinické biochemie v Praze v roce 2001 – kongresu, na který jeho účastníci dodnes vzpomínají jako na jeden z nejlepších vůbec. Miroslav Engliš na tom má nemalou zásluhu. Že je skvělý pedagog se zdá být pochopitelné z pracovní anamnesy – skutečnost je samozřejmě obrácená – kdyby nebyl skvělý pedagog, nemohl by být tak dobrým šéfem Katedry klinické biochemie. Je skvělý manažer, mnoho let vedl špičkové pracoviště v Thomayerově fakultní nemocnici. Je skvělý lyžař, lovec pstruhů, turista,... Je skvělý dědeček a skvělý přítel a kamarád.

Je zcela nepochopitelné, kde se v jednom člověku může najít tolik energie a neutuchající aktivity. Stále je na špičce oboru a žene se kupředu. Každý problém má dokonale prostudovaný, promyšlený a extrahovaný do kořenů a klíčových momentů a okamžiků. Je nesmírně příjemné se s ním setkat a diskutovat – člověk se stále učí a současně musí být trvale ve střehu – chyby nepřehlídí.

Měli bychom připomenout, že medicínu začal studovat v Bratislavě a dokončil v Praze, po krátkém pobytu na severní Moravě (kde se narodil) pře-

šel do Prahy. Pracoval na I. Interní klinice UK v Praze (prof. Netoušek, prof. Heřmanský) a pak přešel na Katedru klinické biochemie v ILFu (prof. Mašek) a současně vedl OKB ve zmíněné FTN. Nepřehlédnutelné (pro obě strany) byly jeho zahraniční pobyty – u prof. Astrupa v Kodani a prof. Laurella v Malmö. Astrup v něm vzbudil zájem o acidobazickou rovnováhu a graf, který Miroslav Engliš ke sledování jejích změn vymyslel, je podle našeho názoru pořád nejlepším a nejinstruktivnějším k vysvětlení podstaty ABR. Laurella překvapil originálním řešením kvantifikace proteinů v cévní stěně pomocí imunodifuze.

Hned po listopadových změnách se stal členem výboru Československé (a později České) společnosti klinické biochemie a to členem více než aktivním a přínosným. Byl jedním z iniciátorů a organizátorů mnoholeté skvělé spolupráce s holandskými kolegy – kdykoli některého z nich potkáme ve světě, jejich první otázka směřuje k tomu, jak se má Engliš.

Je dobře, že má většinu cen, které je možné dostat – je čestným členem ČSKB, má její cenu za nejlepší publikace (ale i cenu České hematologické společnosti, cenu Jana Broda a cenu České společnosti patologické anatomie). Má i nejvyšší ocenění ČSKB – Hořejšího medaili. Jsme hluboce přesvědčeni nejen o tom, že všechna tato ocenění má oprávněně, ale že by si zasloužil mnohá další.

Je to neopakovatelné, co všechno dokázal. Je to nepředvídatelné, co všechno ještě dosáhne. Je totiž zřejmé, že je nezastavitelný – a je to více než dobře.

Hodně zdraví, Mirku!!!

*Za klinické biochemiky
Prof. MUDr. Vladimír Palička, CSc.
Prof. MUDr. Antonín Kazda, DrSc.
Prof. MUDr. Antonín Jabor, CSc.*